

BIZ KORRUPSIYAGA QARSHIMIZ*TOSHKENT DAVLAT TRANSPORT UNIVERSITETI**TK-2 GURUH TALABALARI****BOLIQULOV SHOHRUHBEK******ABDULXAFIZOV FAZLIDDIN***

Annotatsiya: *Ushbu maqolada korrupsiyaning mohiyati, uning ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy oqibatlari batavsil yoritiladi. Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar va qonunchilik asoslari tahlil qilinadi.*

Kalit so‘zlar: *Korrupsiya, Korrupsiyaga qarshi kurash, Halollik va shaffoflik, Fuqarolik mas‘uliyati, Adolat va qonun ustuvorligi, O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi, “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonun, Jamiyat va davlat.*

Kirish. Biz korrupsiyaga qarshimiz. Korrupsiya – bu davlat va jamiyat barqarorligiga jiddiy tahdid soluvchi ijtimoiy illat. U nafaqat iqtisodiyot, balki fuqarolarning qonun oldidagi tengligini ham buzadi. Shu sababli, korrupsiyaga qarshi kurash nafaqat davlat siyosati, balki har bir fuqaroning burchidir. Korrupsiyani yo‘q qilish orqali biz halol va adolatli jamiyatni barpo etishimiz mumkin.

Korrupsiyaning salbiy oqibatlari. Korrupsiyaning zarari chuqur va ko‘p qirrali. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonunda korrupsiya davlat boshqaruvi, jamiyat va iqtisodiyotga salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi omil sifatida ta‘riflangan. Quyida korrupsiyaning asosiy salbiy oqibatlari tahlil qilinadi:

1. Iqtisodiy Zararlar. Korrupsiya iqtisodiy barqarorlikka jiddiy tahdid soladi va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga to‘sqinlik qiladi. U davlatning asosiy iqtisodiy negizlarini zaiflashtiradi, bu esa nafaqat davlat byudjetiga, balki xususiy sektor va xalqning turmush darajasiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Korrupsiya iqtisodiyotning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan omillardan biri hisoblanadi. Bunga sabab shundaki, korrupsiyaga aloqador shaxslar yoki guruhlar iqtisodiy resurslarni o'z foydalari uchun sarflaydi, shuning uchun davlatning moliyaviy resurslari samarali ishlatilmaydi.

Iqtisodiy zararlar nafaqat iqtisodiyotning ichki tizimiga, balki xalqaro munosabatlarga ham ta'sir qiladi. Korrupsiya yuqori darajadagi davlat amaldorlari, siyosatchilar va tadbirkorlar o'rtasida soxta biznes kelishuvlariga olib keladi. Bunday sharoitda, davlat o'z iqtisodiy siyosatini o'zgartirish va yangi investitsiyalar jalb qilishga qodir emas. Xalqaro investorlarga ishonchning yo'qqa chiqishi, ularning o'z mablag'larini rivojlanib kelayotgan davlatlarga kiritish istagiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Mamlakatning iqtisodiy ko'rsatkichlari past bo'lib qoladi, chunki investorlar korrupsiyaga uchragan davlatlarda moliyaviy xavf va noaniqlikni yuqori deb hisoblaydilar.

Masalan, xalqaro tashkilotlarning yillik hisobotlariga ko'ra, korrupsiyaga ega davlatlarda investitsiya hajmi sezilarli darajada kamayadi, chunki investorlar o'z mablag'larini ko'proq barqaror va shaffof tizimlarga yo'naltiradilar. Shunga qo'shimcha, korrupsiyaga aloqador bo'lgan tadbirkorlar nokonstitusion yo'llar bilan davlat tenderlarini yutib olishadi, bu esa mehnat bozorida noaniqlikni kuchaytiradi. Oddiy fuqarolar esa, o'z navbatida, kerakli infratuzilma va xizmatlardan foydalanish imkoniyatidan mahrum bo'lib, ularning turmush darajasi past bo'lib qoladi. Bundan tashqari, korrupsiyadan zarar ko'rgan sektorlardan biri — sog'liqni saqlash va ta'lim tizimlaridir. Davlat mablag'lari noto'g'ri maqsadlar uchun sarflanganda, bu tizimlar sifatiga yomon ta'sir ko'rsatadi va aholining ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan ehtiyojlari qondirilmaydi. Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun investitsiyalarni jalb qilishning ahamiyati katta. Shunga qo'shimcha, korrupsiyaning yuqori darajada tarqalgan hududlarda aholining hayot sifati ham pasayadi, chunki ularning turmush darajasi iqtisodiy zaiflashuv sababli suslaydi.

Ayni shu sabablarga ko'ra, korrupsiyaning iqtisodiy zararlarini bartaraf etish uchun iqtisodiy siyosatni samarali amalga oshirish, davlat byudjetining

shaffofligini ta'minlash, investitsiyalarga jalb qilish va korrupsiyani oldini olishda yuridik mexanizmlar yaratish juda muhimdir.

2.Ijtimoiy Adolatsizlik. Korrupsiya faqat iqtisodiy sohalarga ta'sir ko'rsatib qolmay, balki ijtimoiy adolatni ham buzadi. O'zining asosiy mohiyati jihatidan, korrupsiya fuqarolar orasidagi tenglikni yo'qotadi. O'zbekiston Respublikasining 18-moddasida barcha fuqarolar qonun oldida teng ekanligi ta'kidlanadi. Ammo korrupsiyaga aloqador shaxslar yoki guruhlar ushbu prinsipni buzib, o'zlarining shaxsiy manfaatlarini umumiy manfaatlarga ustun qo'yadilar. Bunday vaziyatda, moliyaviy imkoniyatlarga ega bo'lgan yoki davlat idoralarida yuqori lavozimlarni egallagan shaxslar qonuniy yo'llar bilan emas, balki o'zlarini foyda olish uchun korrupsiyaviy sharoitlardan foydalanadilar. Bunda adolatsizlikning ko'rinishi odatda eng kambag'al va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar orasida namoyon bo'ladi. Bu qatlamlar, hech bo'lmaganda, o'z hayotini yaxshilash uchun davlat tomonidan taqdim etilgan xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmaydi. Masalan, birinchi navbatda, sog'liqni saqlash, ta'lim va boshqa ijtimoiy sohalarda o'zgarishlar va resurslar adolatli taqsimlanmaydi. Korrupsiya tufayli ayrim shaxslar davlat resurslarini shaxsiy foyda uchun ishlatadi, bu esa jamiyatdagi ijtimoiy tenglikni buzadi. Jamiyatning pastki qatlamlari esa davlat xizmatlari va imkoniyatlaridan foydalana olmaydi, shuning uchun ular iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan zaiflashadi.

Ijtimoiy adolatsizlik davlat tomonidan yaratilgan qonuniy imkoniyatlardan foydalanishni cheklaydi. Agar biror fuqaro korrupsiyaviy tizimda o'zining huquqlarini amalga oshira olmasa, bu uning jamiyatdagi o'rni va pozitsiyasiga ta'sir qiladi. Shunga qo'shimcha, korrupsiya ijtimoiy qatlamlar orasida huquqiy savodxonlikni kuchaytiradi, chunki fuqarolar o'z huquqlarini himoya qilishda qiyinchiliklarga duch keladilar.

Korrupsiyaning ijtimoiy adolatsizlikka olib keluvchi oqibatlarini bartaraf etish uchun huquqiy savodxonlikni oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashishda davlatning qat'iy pozitsiyasini ko'rsatish va ijtimoiy tenglikni ta'minlash zarur.

Bu uchun ijtimoiy xizmatlar va davlat resurslari adolatli va shaffof tarzda taqsimlanishi lozim.

3.Qonunbuzarliklar va Davlat Boshqaruvi Samaradorligining Pasayishi. Korrupsiya mavjud bo'lganda, davlat boshqaruvi samaradorligi sezilarli darajada pasayadi. Fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchi yo'qoladi, bu esa qonun ustuvorligining zaiflashishiga olib keladi. Davlat tizimida korrupsiya bo'lsa, bu nafaqat ijtimoiy adolatsizlikka olib keladi, balki davlat tomonidan taqdim etilayotgan xizmatlarning sifati ham yomonlashadi. Davlat xizmatchilari va amaldorlar tomonidan korrupsiyaviy faoliyatlar amalga oshirilsa, bu fuqarolarni yanada norozilikka olib keladi. Natijada, davlat tizimi samarali ishlashini to'xtatadi va barcha sohalarda noaniqlik va ishonchsizlik yuzaga keladi.

Korrupsiya davlat tizimining boshqaruv qobiliyatini zaiflashtiradi. Hukumatning o'z resurslarini noto'g'ri taqsimlashi, shuningdek, ijtimoiy va iqtisodiy tizimlarni boshqarishdagi kamchiliklar jiddiy muammolarga olib keladi. Davlat organlarining rahbarlari va xizmatchilari o'z manfaatlarini yodda tutib, Milliy manfaatlarini unutishadi. Bu esa qonun ustuvorligini zaiflashtiradi va davlat tomonidan qabul qilingan qarorlarning sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Korrupsiyaning oldini olish uchun davlat boshqaruvi shaffof bo'lishi, korrupsiyaga qarshi mustahkam qonunchilik va mexanizmlar yaratilgani zarur. Ular fuqarolarni korrupsiyaga qarshi kurashishda ishtirok etishga undaydi va davlat boshqaruvi samaradorligini oshiradi. Shunga qo'shimcha, davlat tizimida korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali jazolash va rag'batlantirish tizimlari joriy etilishi kerak.

O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. 2021-yilda imzolangan "Korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha 2021–2025-yillarga mo'ljallangan davlat dasturi ushbu illatga qarshi tizimli chora-tadbirlarni ko'zda tutadi. Bu jarayonning ahamiyati quyidagilarda aks etadi:

1.Yoshlar tarbiyasi va ta'lim tizimidagi roli Yosh avlodni halollik va mas'uliyat ruhida tarbiyalash korrupsiyaga qarshi kurashning eng muhim qismi

hisoblanadi. Maktab va oliy o‘quv yurtlarida “Halollik darslari”ni joriy etish orqali yoshlarni adolatli va qonuniy yo‘ldan yurishga o‘rgatish mumkin.

2.Fuqarolar huquqiy savodxonligi Har bir fuqaro o‘zining huquqlari va majburiyatlarini yaxshi bilishi kerak. O‘zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi va qonunlari fuqarolarni davlatning barcha sohalarida shaffoflikni talab qilishga undaydi. Masalan, “Ochiq ma’lumotlar to‘g‘risida”gi qonun orqali fuqarolar davlat organlari faoliyati haqida to‘liq ma’lumotga ega bo‘lish imkoiyatiga ega.

3.Madaniyat o‘zgarishlari va jamiyatdagi o‘rni Korrupsiyaga qarshi kurash faqatgina jazolash choralari bilan cheklanib qolmasligi lozim. Jamiyatda halollik, poklik va adolatni qadrlash madaniyatini shakllantirish zarur. Bu o‘z navbatida jamiyatni korrupsiyadan xoliy qilishga yordam beradi.

Davlatning roli va mas’uliyati. Korrupsiyaga qarshi samarali kurash uchun davlat quyidagi choralarni amalga oshirishi zarur:

1.Qonunchilikni takomillashtirish O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni davlat organlarida shaffoflikni ta’minlashni ko‘zda tutadi. Ushbu qonun asosida davlat xizmatchilarining mol-mulki deklaratsiyasini joriy etish korrupsiyani kamaytirish uchun muhim qadamdir.

2.Shaffof tizimlarni yaratish Davlat boshqaruvining barcha bosqichlarida shaffoflikni ta’minlash korrupsiyani kamaytiradi. Elektron hukumat tizimlarini rivojlantirish orqali xizmat ko‘rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish bunga misol bo‘ladi.

3.Jazolash va rag‘batlantirish Korrupsiya sodir etgan shaxslarni qat’iy jazolash fuqarolar orasida qonunga bo‘lgan hurmatni oshiradi. Shu bilan birga, halol va mas’uliyatli davlat xizmatchilarini rag‘batlantirish davlat tizimida ishonchni mustahkamlaydi. Korrupsiyasiz jamiyat – adolat va barqarorlik poo‘devori. O‘zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi, qonunlari va davlat dasturlari korrupsiyaga qarshi samarali kurashni maqsad qilib qo‘ygan. Ammo bu kurashda har bir fuqaroning halol va mas’uliyatli yondashuvi muhim o‘rin tutadi.

Biz korrupsiyaga qarshimiz va bu illatni bartaraf etish uchun jamiyatning barcha qatlamlarini birlashtirgan holda harakat qilishimiz lozim. Shunday ekan, halollik va shaffoflikni qadrlash har birimiz uchun asosiy qadriyatimiz bo'lishi kerak.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi – Toshkent: O'zbekiston, 2023. (Konstitusiyaning 18, 24, va 25-moddalari, qonun oldida tenglik va adolat masalalari).
2. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 850-854.
3. Rahmonova, S. (2023). YANGI O'ZBEKISTONDA MA'NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR. *Current approaches and new research in modern sciences*, 2(10), 40-43.
4. Rahmonova, S. (2023). YUKSAK MA'NAVIYATLI AVLOD-UCHINCHI RENESSANS BUNYODKORLARI. *Наука и технология в современном мире*, 2(3), 76-79.
5. Rahmonova, S. (2024). THE REFORMS IMPLEMENTED IN NEW UZBEKISTAN ARE THE FOUNDATION OF THE THIRD RENAISSANCE. *Modern Science and Research*, 3(2), 394-399.
6. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
7. Рахмонова, С. (2024). HARMONY OF EDUCATION AND TRAINING. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 366-375.
8. Ramatov, J., Hasanov, M., & Rahmonova, S. (2024). TA'LIM TIZIMI MODERNIZATSIYALASHUVINING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(8), 160-172.

9. Rahmonova, S. S. Q. (2024). O ‘ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILGAN MA’NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR DINAMIKASI VA ASOSIY YO ‘NALISHLARI. *International scientific journal of Biruni*, 3(2), 95-104.
2. Rahmonova, S. (2023). DYNAMICS AND MAIN DIRECTIONS OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 850-854.
3. Rahmonova, S. (2023). YANGI O ‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR. *Current approaches and new research in modern sciences*, 2(10), 40-43.
4. Rahmonova, S. (2023). YUKSAK MA’NAVIYATLI AVLOD-UCHINCHI RENESSANS BUNYODKORLARI. *Наука и технология в современном мире*, 2(3), 76-79.
5. Rahmonova, S. (2024). THE REFORMS IMPLEMENTED IN NEW UZBEKISTAN ARE THE FOUNDATION OF THE THIRD RENAISSANCE. *Modern Science and Research*, 3(2), 394-399.
6. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
7. Рахмонова, С. (2024). HARMONY OF EDUCATION AND TRAINING. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 366-375.
8. Ramatov, J., Hasanov, M., & Rahmonova, S. (2024). TA’LIM TIZIMI MODERNIZATSIYALASHUVINING IJTIMOY-FALSAFIY ASOSLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(8), 160-172.
9. Rahmonova, S. S. Q. (2024). O ‘ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILGAN MA’NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR DINAMIKASI VA ASOSIY YO ‘NALISHLARI. *International scientific journal of Biruni*, 3(2), 95-104.
16. Xolmirzaev, X. N. (2024). YANGI O ‘ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA INSONNING INTELLEKTUAL VA MA’NAVIY SALOHİYATI

OMILLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 4(1), 583-589.

17. Xolmirzayev, X. (2023). JAMIYAT TARAQQIYOTIDA INSON SALOHİYATINI NAMOYON BO ‘LISH OMILLARI. *Farg'ona davlat universiteti*, (1), 197-197.

18. Holmirzaev, H. N. DIALECTIC OF THE ELEMENTS OF THE HUMAN COMPETENCE SYSTEM. *ILMIY XABARNOMA*, 19.

19. Naqibillaevich, H. H. (2022). Philosophical Analysis of Elements of Human Power System. *The Peerian Journal*, 5, 96-101.

19. Холмирзаев, Х. Н. (2022). ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТ-ИНСОН САЛОҲИЯТИНИ ЮЗАГА ЧИҚИШИ ОМИЛИ. *Conferencea*, 353-355.

20. Холмирзаев, Х. (2022). Инсон салоҳияти: тузилиши ва ижтимоий моҳияти. *Scienceweb academic papers collection*.

21. Холмирзаев, Х. (2020). МАЪНАВИЙ ЯНГИЛАНИШ ДАВРИДА ИНСОН САЛОҲИЯТИНИНГ РОЛИ. *Scienceweb academic papers collection*.